

BERKELEY

A lakástulajdonos előzékenyen kiküldte elénk Patrickot a San Franciscó-i reptérre. A Meeting Pointnál vár ránk, kezében A4-es lap a nevünkkel. A tulaj a szeme miatt már nem vezet, ő jött elénk, szólíthatjuk Patnek, vagy ahogy jólesik, régi iskolatársai számára még mindig Rick. Harmincöt évig ipari mélyhűtőket javított, nem csoda, ha nyáron is szteppelt mellényben jár. Beülünk az öblös egyterűbe, ülésein hawaii-mintás, puha takarók. Az óceán felől sűrű felhők közelednek, meglepő alacsonyan. Nem is felhők, inkább finom anyagú köd, fodros szélű drapériaként hull a felhőkarcolókra, eltakarva a vibráló feliratokat. Patrick bemondja a GPS-nek a pontos címünket. Berkeley-nek nem csupán leírva magyaros a neve, hanem ahogy hangzik, az is. Börkli. A 18. századi idealista filozófus, George Berkeley viszont: barkli. Patrick elnyeli az r-t, és a b-je is zöngétlenebb: *Dzsordzs Pakli*. A város közvetlenül nem róla, hanem az egyetemről kapta a nevét, ugyanis előbb a nagy semmiben megépült a campus, és később kialakult körülötte a város. Amúgy az egyetemet sem a filozófusról nevezték el, meséli Patrick, történt ugyanis, hogy az egyetemalapítók egyike, az aranyláz idején meggazdagodott Frederick Billings, miközben a „mi legyen az egyetem neve?” kérdésen rágódtak, kinézett az ablakon, ez 1868 májusában volt, szórakozottan kibámult, és megpillantott a Golden Gate-en épp akkor bepöfögő két gőzhajót: az egyiket Berkeley-nek hívták. Úgyhogy innen való a név. A másik hajó oldalán különben a Patrick név virított, mondja Patrick rezzenéstelen arccal.

Kétszáz évvel ezelőtt még csak erdők és legelők voltak erre, mutat ki az autóból az öböl fölött átívelő Bay Bridge tetejéről, főképp állattartásra szakosodott farmok, vagyis ranch-ek. Néhány a mai napig üzemel. Ha elautózunk a szomszédos Silicon Walley-be, a Tesla és az Asus gyártelepe között megbámulhatunk néhány lóháton közlekedő farmert. Jack London is erre az egyetemre járt, de csak két szemesztert végzett el, aztán hajóra szállt, és elutazott Alaszkába aranyat ásni. Egy mai „aranyásó”, Steve Wozniak, az Apple társalapítója a harmadik szemeszter után csábult el, igaz, miután megszédte magát, visszatért, és befejezte a tanulmányait, álnéven, hogy el-

kerülje a felhajtást. Száz fölött az egyetemhez köthető a Nobel-díjasok száma, jelen pillanatban is heten tanítanak itt. És ha már számok, tizenhat kémiai elemet az egyetem laboratóriumaiban fedeztek fel, többek között a kaliforniumot, a föld legdrágább anyagát, egy gramm belőle harmincmillió dollár. Wozniak becsült vagyona leapadt százmillió dollárra, egyrészt mert híres adakozó, másrészt mert, ahogy életrajzában áll: semmi bizalma a pénzben.

Besötétedik, mire leendő otthonunkhoz érünk. Ablakunkban az öbölben tükröződő fények absztrakt expresszionizmusa. Az öböl túloldalán a Golden Gate híd, nem arany, hanem miniumvörös, de a színét csak másnap reggel tudjuk kivenni. A Golden Gate-en túl a Csendes-óceán, közel fél földtekényi szélességben. Itt vagyunk a nyugati világ legszélén. Ez az igazi Amerika, állítják a perifériakutatók. A konszolidálódó keleti part merev konvenciói nyugat felé tolták a kalandorokat, az ügyeskedőket, a törvényen kívülieket, a megrögzött szabadságharcosokat, akik nem bírtak nyugton ülni a tekintélyelv viaszával kifényesített termekben.

Patrick elvisz a Huckleberry nemzeti parkba, felsétálunk a kilátóig, onnan mutatja a messzeségbe kanyargó Hayward törésvonalat. Összevarrt sebhelyezre hasonlatos. Ülünk a kilátó padján, sütkérezünk a napfényben, körülöttünk derékmagasságú mexikói almabozót, ágai fényesek és sötétbarnák, a gyerekek csokifának hívják. Egy nyolcnál erősebb földrengésben Berkeley pereme elsüllyedne a föld alá, mondja Patrick, jobbával az öböl felé mutatva, miközben ballal begombolja a mellénye felső gombját. Három különböző színű mellénye van.

Hetente átélünk egy-egy kisebb földrengést, van, hogy észre sem vesszük. Évente átlag négyszáznál is több rengést mérnek. Ennek örülni kell, mert a hosszan tartó nyugalom a leghevesebb mozgalmasság előjele, állítják a földrengéskutatók, akik a föld mélyének lassú idejében élve, az egyetem legbölcsebb tudósai. Dr. Margaret Watson professzor asszony hamarosan a századik évét is betölti, ennek ellenére mostanság dolgozta ki azt a módszert, amely mesterségesen beindított, irányított rengésekkel segíthet elkerülni a pusztító katasztrófákat. Dr. Watson 1937-ben felvételizett az egyetem földtan szakára. Már akkoriban sok volt a női hallgató. Az arányokra mindig is ügyeltek. A Fulbright ösztöndíj, amellyel családunk fél évet tölthet itt, még ki sem volt találva, amikor az egyetemalapítók hatékony ösztöndíjrendszerrel biztosították az arányosság megőrzését. A mai diákok fele ösztöndíjas.

Hogy megérthessük Berkeley lényegét, mesélnem kell a négy stoptábláról. Bizonyára köze van ahhoz, hogy az emberekben tapasztalható kíváncsiság, általános érdeklődés, egymásra való odafigyelés ennyire erős. A kereszteződések mindegyik sarkán ott virít a STOP, és az a szabály, hogy az érkezés sorrendjében kell tovább hajtani. Aki negyediknek érkezik, elengedi az előtte befutó hármat. Figyelni kell, számolni, jelen lenni. Ha valaki ebben nő fel, nyilván másképp figyel a mindennapokban is. A figyelemmel összekapcsolt megértés képessége emberi lényegünk része, mondják a legújabb egyetemi szak, a társadalomtudomány-mérnöki kar kutatói.

A tér sajátos természetéről is mesélnem kell. Ha záródni látszik egy struktúra, valahonnan a végtelenből becsúszik egy ék, amely a záródó alakzatokat szétfeszíti. Miközben óvodát keresünk a gyerekeknek, kiderül, az állami oktatás magas színvonalú, ráadásul ingyenes, ezért fölöttébb keresett. Viszont az iskolákhoz körzetek tartoznak, senki nem mehet át a lakóhelyéhez tartozó körzetről egy másikba, és itt jön a monokultúra kialakulását meggátoló ék: az iskolai körzeteket nem koncentrikus körökben, hanem sávokban határozzák meg. Így ugyanabba az iskolába kerülnek a lenti, öböl partján élő szegényebb gyerekek, illetve a fenti, a dombok villáiban élő gazdagabbak. Kelet-Európában a népek, fajok, egyedek keveredésének hirdetője, legyen szó akár a gondolkodás, a kutatás és a kifejezés területéről, akárha bárány jelmezben ülne a farkasok ultrái közé. Itt a multikulturalitás támogatandó értéknek számít.

A tér már-már felfoghatatlan tágassága miatt a dimenziók túllépnek saját jellegükön. Megszűnik terelő hatásuk, és a határ szerepe is értelmetlenné válik. Az éjszaka és a nappal között nincs választóvonal. Nem csupán a fények miatt, vagy mert a horizont lokalizálhatatlan. Egymáshoz simul az égi és a földi félgömb, ahogy két emberi test fekszik egymáson a végtelen bűvöletében összetapadva. Erőteljes téridő egyesít minden dolgot, de beékelve közéjük a kontinens irdatlan távolságait, így a testek nem lesznek bezáródva.

Ennyi végtelent mi még erkölctelennek érzünk, mi, akik kerítések, zárt kapuk, elfüggönyözött ablakok mögött nőttünk fel. Kell némi idő, míg megszokjuk, és közben keressük a magunkfajta társaságát. A kelet-európainak fontos, hogy ismerős tekinteteket lásson. A 99 Cents Only Store-ban, a San Pablo és University sarkán megtaláljuk, amit keresünk. A szemek felkínálják magukat, kitágulnak, akárcsak a pillanatok, hogy beléjük nézhessünk, beléjük lássunk, akárha szétnyílt sebbe, vagy mint ajtórésen át idegen szobába. Nem is az a lényeg, mit látsz, hanem hogy hagyják, nézz be. Annyi

a különbség az itteni meg az otthoni betekintés között, hogy otthon, ha észreveszik, hogy leskelődsz, becsapják az ajtót, itt viszont mosolyognak. A kiszolgáltatottság feltárulását nem kíséri megtorlás. Spagettitök, rizstej, málnadzsem, ezek másutt nem kaphatók. Patrick soha nem vásárolna itt, nem mintha olyan sok volna a pénze, hanem mert nem akarja az itteniek elől felvásárolni az olcsó árut. Ahogy nem akarja a kertésze elől elhappolni a kerti munkákat, holott szeret kertészkedni. Inkább elmegy önkéntesnek a Rose Gardenbe, kapirgálja a földet a rózsák körül. Ősszel arasznyira kipucolják a töveket, és rózsaszín flakonokból befűjják fertőtlenítővel, majd az ideiglenes szervízgödrt táfölddel feltöltik.

Mínusz húsz Celsius, vagyis amerikai mércével mínusz négy Fahrenheit-fok alatt az óra is lassabban jár. Patrick harmincöt év alatt kétszer záródott be a mélyhűtő konténerbe, egyszer egy, egyszer másfél napra. Egy ilyen konténerben az idő legalább ötszöröse a normálisnak. Ha összeadja a hidegben töltött óráit, nem hetvenöt, hanem legalább százharminc éves. Családja nincs, negyven éve elvált. A felesége miatt kezdett mellényt viselni, mivel az asszony panaszkodott, úgy sugározza a hideget, mint nyitva felejtett fridzsider.

Az egészen enyhe telek és a mérsékelt nyarak miatt sokan költöznek ide, főképp nyugdíjasok. Alig lehet különbséget tenni az egyetemista és a nyugger között. Ugyanúgy öltözködnek, ugyanúgy bicikliznek, ugyanolyan kártóan állnak kígyózó sorba a Cheese Board Pizza Collective előtt, ahol közben élő zene szól, és a zenekarban is ugyanúgy egymás mellett zenél a pelyhedző állú dobos és a csuparác szaxis. A tenispályán persze nem mozognak egyformán, de a hatékonyságuk jöttányit sem különbözik. A nyolcvan körüli sapkás előre megsejti, hova jön a labda, mielőtt átütné a harmincas atléta, ő már elindul, és a labda száguld ugyan, de mire átér, ő már várja, és igaz, hogy nem erővel, de pont oda üti, az üres sarokba, ahova loholhat az atléta, juszt sem éri el.

Otthon vagyok ebben a városban az első reggeltől kezdve. Megnyalom az óceán vizét, rákapok az ízekre. Felfedezem a nyelv taktilis vonatkozása- it. Ahol tolakodásnak vagy illetlennek tűnik a dolog, az illatokat kóstolga- tom. A kölcsönautó bőrülésének karamellizált lótuszvirágszirom illata van. A Barenboimék koncertjén előttem ülő lila hajú nő selyemsáljának óbor il- lata. A Cedar sarki tűzcsapnak mangóillata, a Virginia sarki postaládának prézliillata. A gyerekek meg is nyalintják. A Safewayben előttem a sorban azt mondja egy kopaszodó, skótkockás zakót viselő fiatalember a mellette állónak: a makkod ízére vágyom, majd könnyű csókot lehel az ajkára.

Nemcsak a korosztályok között nincsenek falak. A Rose Gardenből a játszótérre, onnan a kutyasétáltató mezőre, onnan az erdőbe, onnan a virágokkal szegélyezett lépcsősorra akadálytalanul át lehet sétálni. Az elit és a popkultúra között sincs semmiféle kerítés. A pizzázóban világszínvonalon énekel egy zöldbe öltözött, koromfekete hajú, villogó szemű, nagydarab nő. A szemközti könyvüzletben Barack Obama kedvenc regényének írója dedikál, leghátul a gyereksarokban két kisfiú a szőnyegen ülve képregényeket lapoz, és hangosan fel-felnevet.

Patrickot a gyerekkoráról kérdezem, azt feleli, nincsenek emlékei, kifagytak belőle. Megrendeljük a *Zsidó humor nagykönyvét*, esténként azt olvasom. Patrick szereti a vicceket, szívesen hallgatja őket. Ő is sok viccet tud. Egyik kedvence a mi a különbség a rossz meg a jó frizura között? A válasz: két hét. Sem, amikor hallgatja, sem, amikor meséli, soha nem nevet. Mint akiből kifagyott a nevetés is.

A délutáni Barenboim koncert helyszínétől, a Zellerbach Halltól lakásunkig, az Arch Street 143. számú házig tízpercnyi kerékpárút visz. Elvileg. Mert sok minden lelassítja az időt. Először is, az óriási eukaliptuszfa a campus nyugati oldalán. Ezek a fák háromszor olyan gyorsan nőnek, mint a tölgyek. A lombja úgy működik, mint ablakon a redőny, csak fordítva: ha a nap kisüt, a levelek élükre fordulnak, hogy minél kevesebb fény érje őket, vagyis a napfényt áteresztik, az árnyékot árnyékolják. Miután körbejárom a fát, meredek emelkedőn jutok a főkapuig. Közben átsétálok a táplálkozástudományi kar árkádjai alatt. Ezekben a termekben fedezték fel a koleszterint és az omega 3-at. A kapun túli pálmásor élő póznáit sorra simogatom, előbb csak a tekintetemmel, aztán ameddig elérem, a tenyeremmel. Itt szinte minden alkalommal összefutok az ételszállító három minirobot egyikével. Át a zebrán, majd fel a biciklire, és fel a járdára is, mert egyirányú az Arch eleje. Balra a breton falut utánzó kis negyed, leírok egy hurkot a hófehér házak között. A magnóliavirágok vödör nagyságúak. Beleharapok az egyik fűbe hullt szíromba, íze a kaktuszgyümölcsre emlékeztet. A túloldalon a vallások minicampusa, a világ szinte összes vallásának képviselői felbukkannak, különféle papi maskarába öltözve. Innen szinte hazáig lejt az út, a Virginia sarkától mégis inkább sétálok, magam mellett tolvá a kerékpáromat. A talpamra íródik az út emléke.

Amikor új társával, Meryllyel elvisznek a Lawrence múzeumba, miközben a különféle gázok hatásait bemutató teremben járunk, és a héliumcsapot szopogatjuk, Patrick elmeséli, olykor a héliumtól egészen elvékonyodott gyerekhangon, hogyan halt meg a főnöke. Akkor ő még csak pár hónapja

dolgozott, segédmunkásként, jóllehet neki volt egyeteme, a főnökének ellenben nem. Nincs min csodálkozni, a főnök tele volt megfeleléskényszerrel. Be akarta mutatni, hogyan lehet kijutni a becsapódó ajtójú konténerből, viszont arra nem számított, hogy a zár is bementa az unalmast, nemcsak a termosztát.

Patrick újabb kortyot lélegez be, és meséli tovább, mintha a héliumcsapból szopná az egészset. A szeme fagyott meg leghamarabb, a mellkasa meg az arca mozgott még, de a szemgolyója bebőröződött, mint a víztócsa. Patrick váratlanul előkerült emléke az enyémmé válik: megpillantom magam előtt a főnököt, leroskad a beragadt ajtó elé, oldalát nekidönti, a salopétáján fehér porként ül ki a lehelete, egyre kisebb adagokban, aztán egyszer csak semmi több, nincs újabb permet, nem libbennek az ajkak, nem mozdul már semmi, és akkor az elhomályosult szem kitisztul, és benne, a mélyében kirajzolódik valami elmesélhetetlen.

Mint ahogy nincs határ valóság és képzelet között, nincs határ tél és tavasz között sem. Október végén hullani kezdenek a levelek a lombhullatókról, aztán jóformán le sem hullottak, megjelennek a friss rügyek, virágba borulnak a magnóliák, a japánbirsek, a cseresznyefák. A levelüket vesztett fák alatt annyi a fény, hogy nem csoda, ha ebben a fényluxusban kirobbannak a föld alól a jácintok, a nárciszok, a nősziromok, a sivatagszépék, az ibolyák, a liánvirágok. Karácsony délelőtt a ház előtti kertben tizennyolc féle virágot számolok meg.

Patrick nevetése akkor bújjik elő és kezd virágozni, amikor már túl a főnökös történetén, de még mindig a héliumcsapnál, a hideg hatásairól kezd mesélni. A sok-sok mínusz a vasat is képes összezsugorítani, ennek köszönheti, hogy másfél nap után kiszabadult végül, mert a zár beragadt kallanttyúja annyira összetöppedt, hogy egész egyszerűen kipottyant a villájából. A meleg kitágít, a hideg összezsugorít, mondja, mire Meryl, szintén gyerekhangon megjegyzi, ezt ő is tudja, sőt, alkalmazza, pedig nem szakember. Patrick bólint, és elpirul, mire Merylből kitör a nevetés, kacag hátrahajtott fejjel, aztán hogy csillapodjék, zavartan belekortyol megint a héliumba, erre csecsemőhangon tör elő belőle a nevetés új hulláma, és ekkor már Patrick is mosolyog, lassan dagad a nevetése a pajzán jókedv forró markában, egyre csak fokozódik, cseng-bong a terem, nem lehet ellenállni neki, kórusban nevetnek az emberek. Nézem, ahogy Patrick arcáról lehull egy kemény héj, egészen megfiatalodik, ráncatlan lesz, ragyogása betölti az egész csarnokot, minden kisimul, talán még a Hayward törésvonal ráncos varrata is.

Az öböl túlfeléről, San Franciscóból átpillantva, Berkeley az alkonyi nap reflektorfényében olyan, mint egy tál csillogó tejberizs. Középen kimagaslik a Campanile, az óratorony, nem csupán a campus, hanem az egész város szimbóluma. A hatvanegy harangból álló carillon megszólaltatói a szemeszterekhez igazodva játszanak. Vasárnap kora délután egyórás koncertet adnak. Az egyetemi év kezdetén a torony ablakából a zeneszak fanfárkórusa is felharsan. Itt tanult komponálást Mason Bates, akinek a *The (R)evolution of Steve Jobs* című operája 2019 Grammy-díjas volt. A torony pincéjében a Los Angeles melletti La Brea kátrányvulkán különleges mikroorganizmusoktól hemzsegő szemléltetőanyagát tárolják. A campus fölött a domboldalon messzire fehérlik a Space Center, a világűrt kutatók félkör alakú épülete, mellette a matematikai fakultás, kissé lennebb a fúziós laborok, besüllyesztve a föld alá. Jobbra a botanikus kert, ahol szintén kutatás folyik, például a kínai gyógynövénykert ginsengjéből kivont enzimmel sikerült egy amúgy mindössze pár napot élő lepkefaj kísérleti egyedét két évig életben tartani. Több mint negyvenezen tanulnak és tanítanak, kutatnak és dolgoznak ezen az egyetemen, a világ minden részéből. Public University, hirdetik öntudatosan, a közösből van a közért. Innen átnézve, az embereket nem lehet megfigyelni, csupán az épületek kivehetők. De az épületekbe nem látunk be. Különben sem értenénk, mi zajlik bennük. Talán épp most fedeznek fel egy új kémiai elemet, amelynek a beteg test gyógyításában lesz szerepe, vagy kitenyésztenek egy baktériumfajtát, amely műanyaggal táplálkozik, vagy megfogalmazznak egy közgazdasági tételt, amely leírja, miképp kerülhető el a rendszeresen visszatérő gazdasági összeomlás. Talán összeállítanak egy eszközt, amellyel sikerül, ha nem is tetemesen, de pár pillanattal előregrani az időben, és ezáltal úgy oldanak meg egy problémát, hogy a megoldás felől, pontosabban a megoldás birtokában néznek vissza rá. Történik valami, amiről nem tudunk, de akárcsak némely emlék, életünk alakulására döntő hatással lesz. Egyszerre vagyunk valaminek a jelene és a jövője is, egyszerre az emlékek csiholói és őrzői.

Aztán ahogy sötétedik, az épületek is mind eltűnnek a tekintet elől, legtöbbjük apró fényfolttá változik. A város fölött megjelennek a csillagok, a Szíriusz, a Betelgeuse, a Rigel, a Fiastyúk és a többiek, ott vannak a bolygók is, a Vénusz, a Jupiter, a Mars, fényfoltok lent, fénypöttyök fent. Most lásszik igazán, hogy a lenti világ a fenti része, és viszont, a fenti a lenti kerete. Függő és egyre erősödő viszonyban egymáshoz tartoznak. A Campanile továbbra is jól kivehető, mint valami angyali alak egy absztrakt festményen, amely nem képes teljesen szakítani a figurativitással. Beteljesedik a szavak

jelentése: az universitas az univerzum földi helytartója. Tanúi vagyunk valami magasztosnak, miközben szomorúan szembesülünk az idő múlásával: bármiképp is odáznánk, egyszer csak hazarepülünk, és akkor ez az egész város emlék lesz.

Utóirat. Ellenőrizni akarván bizonyos részleteket, rákattintottam a Google Mapps utcanézőjére, és a Rose Garden előtt „elmenve”, megdöbbenve fedeztem fel, hogy ott vagyunk az egyik tenispályán.